

DR HAB. KRZYSZTOF BUCHOWSKI, PROF. UwB

orcid.org/0000-0003-3222-1994

Uniwersytet w Białymstoku

Prezydentka Republiki Litewskiej Dalia Grybauskaitė

Streszczenie

Dalia Grybauskaitė została wybrana na prezydenta Litwy w 2009 r. Od tego czasu używa żeńskiej wersji rzeczownika „president’–prezidentė”. Chociaż prezydent na Litwie ma ograniczone prawa konstytucyjne, to jednak Grybauskaitė zdołała wykorzystać możliwości wzmocnienia swojej pozycji. Mimo że wywodzi się z partii komunistycznej, zawarła sojusz polityczny z litewskimi partiami prawicowymi. Jej priorytetem było zmniejszenie zależności Litwy od USA. Niemniej jednak rozwój sytuacji międzynarodowej po roku 2013 sprawił, że Grybauskaitė zmieniła swoje plany. Od tego czasu znana jest ze swoich wrogich wystąpień przeciwko Rosji. Podczas kampanii prezydenckiej w 2014 r. została oskarżona o agenturalne związki z KGB w okresie przed odrodzeniem niepodległości. Pomimo tych oskarżeń ponownie wygrała wybory.

Słowa kluczowe: Dalia Grybauskaitė, prezydentka, Litwa, polityka zagraniczna, życie polityczne, Rosja, język ojczysty

DALIA GRYBAUSKAITĖ, PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

Abstract

Dalia Grybauskaitė was elected the president of Lithuania in 2009. Since then there has been used a female version of the noun ‘president’–

prezidentė. The president in Lithuania has limited constitutional rights. However, Grybauskaitė managed to take advantage of the opportunities to strengthen her position. Even though she derives from the communist party, she made political alliance with the Lithuanian right-wing parties. Her priority was to reduce Lithuanian dependence on the USA. Nevertheless, the development of the international situation after 2013 made Grybauskaitė change her plans. Since then she has been renown for her hostile speeches against Russia. During her presidential campaign in 2014 Grybauskaitė was accused of being KGB agent in the past. Nonetheless, despite the accusations Grybauskaitė won the election again.

Keywords: Dalia Grybauskaitė, president, Lithuania, foreign policy, political life, Russia, mother tongue

*

W drugiej połowie 2008 r. na Litwie boleśnie objawiły się skutki światowego kryzysu ekonomicznego, który na początku 2009 r. uderzył w cały nadbałtycki region ze zdwojoną siłą. Litewska gospodarka znalazła się w stanie głębokiej recesji. Dodatkowo zamknięcie elektrowni atomowej w Ignalinie skutkowało dotkliwą podwyżką cen energii elektrycznej. Gwałtownie wzrosły ceny i koszty utrzymania, skoczyło bezrobocie, co wywołało falę niepokojów społecznych. Ratując sytuację gospodarczą, rząd wprowadził szereg niepopularnych reform i cięć budżetowych¹. Zmaganiom z recesją towarzyszył narastający kryzys zaufania obywateli do instytucji państwowych i elit władzy².

¹ Szerzej zob. E. Teichmann, *Państwa bałtyckie – reakcja na światowy kryzys gospodarczy 2008–2009* [w:] *Państwa bałtyckie i Europy Wschodniej. Reakcja na światowy kryzys gospodarczy i regionalny kryzys gazowy*, red. K. Falkowski, E. Teichmann, Warszawa 2010, s. 15–69.

² Atmosfera niezadowolenia skumulowała się m.in. w związku ze sprawą Drąsiusa Kiedysa. W następstwie serii tragicznych wydarzeń z lat 2009–2010 wyszły na jaw rozległe powiązania świata polityki i wymiaru sprawiedliwości z mafią pedofilską. Szerzej zob. N. Venckienė, *Drąsiaus viltis – išgelbėti mergaitę*, Vilnius 2011; Eadem, *Drąsos keliu*, Vilnius 2012; por. M. Kowalski, *Drasius Kedys – mściciel, czy cyniczny zbrodniarz? Siostra wspomina brata*, [Dostęp: 1.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2AYT4er>>.

Równie niepokojąca była zmiana koniunktury w polityce międzynarodowej. Od przystąpienia do NATO i UE w 2004 r. Litwa dążyła do zacieśnienia współpracy z Polską i szerszego oparcia się o USA jako gwarancie regionalnego bezpieczeństwa. Celem było odegranie przez Litwę roli inicjatora prozachodnich przemian w państwach byłego ZSRS. Kierunek aktywności litewskiej dyplomacji skutkowałam.in. pogorszeniem stosunków z Rosją. W listopadzie 2008 r. wybory prezydenckie w USA wygrał kandydat partii demokratycznej Barack Obama. Nowy amerykański prezydent od początku dystansował się od polityki zagranicznej swego poprzednika George'a W. Busha i ogłosił zamiar naprawy („resetu”) stosunków Waszyngtonu z Moskwą. Na Kremlu dobrze przyjęto zwłaszcza zapowiedź mniejszego zainteresowania Białego Domu Europą Środkową i Wschodnią. Z litewskiej perspektywy źle wróżyła także korekta, do której doszło w Polsce. Na początku 2009 r. Warszawa, ustami szefa dyplomacji, zadeklarowała nowe preferencje w postaci budowania bliższych relacji z czołowymi państwami Europy Zachodniej. Oznaczało to rezygnację z dotychczasowej roli proamerykańskiego lidera na wschodzie kontynentu. Sygnały płynące z USA i Polski były dla Litwy wyjątkowo przykrą niespodzianką. Wiosną 2009 r. spowodowały w kraju szeroką publiczną dyskusję o pilnej potrzebie zmiany priorytetów polityki zagranicznej³.

Uosobieniem i strażnikiem dotychczasowego kursu był przede wszystkim prezydent Valdas Adamkus, którego druga kadencja kończyła się w połowie 2009 r. Przed wyborami zaplanowanymi na maj 2009 r. długo nie było zdecydowanego faworyta. W nowej sytuacji niemal wszyscy ubiegający się o urząd głowy państwa akcentowali konieczność przewartościowania litewskiej polityki. Początkowo największe szanse w sondażach dawano Algirdasowi Butkevičiusowi, liderowi partii socjaldemokratycznej, która znajdowała się w opozycji do aktualnie rządzącej prawicy.

³ Č. Laurinavičius, R. Lopata, V. Sirutavičius, *Kritinis požiūris į Lietuvos užsienio politiką: kas pasikeitė nuo Augustino Voldemaro laikų?*, „Politologija” 2009, nr 2, s. 92; V. Sirijos Gira, *Keturi klausimai būsimam prezidentui apie Lietuvos užsienio politiką*, 1 kwietnia 2009, [Dostęp: 1.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2j4lR9h>>.

Główna Komisja Wyborcza zarejestrowała czternastu kandydatów, ostatecznie do rywalizacji stanęło jednak siedmiu. W pierwszych tygodniach 2009 r. w kampanii dokonał się niespodziewany zwrot. W lutym zamiar startu ogłosiła Dalia Grybauskaitė.

Kandydatka z wykształcenia była ekonomistką. Chociaż oficjalnie bezpartyjna, to wywodziła się z reformatorskiego środowiska wyrosłego z dawnej partii komunistycznej, w wolnej Litwie przekształconego w ugrupowanie socjaldemokratyczne. Mentorem Grybauskaitė był długoletni przywódca tej formacji Algirdas Brazauskas, prezydent (1993–1998) i premier Litwy (2001–2006). Z poręczenia patrona Grybauskaitė w latach dziewięćdziesiątych podjęła pracę w MSZ, w 2001 r. została ministrem finansów, a w 2004 r. komisarzem do spraw budżetu i programowania finansowego w Komisji Europejskiej. Z perspektywy Brukseli pani komisarz negatywnie wypowiadała się o polityce zagranicznej firmowanej przez prawicowe władze i Adamkusa, którym zarzucała zbytnią proamerykańskość i zaniedbywanie związków z najważniejszymi państwami Starego Kontynentu kosztem wspierania „europejskich żebraków”⁴. Na przełomie 2008 i 2009 r. pani komisarz zyskała ogromną popularność w litewskim społeczeństwie wskutek szeroko nagłaśnianej przez media krytyki rządu, a także z powodu znakomitej opinii z Brukseli. Kandydatka wydawała się zatem niemal idealna do urzędu. W kampanii ostentacyjnie dystansowała się od krajowej sceny politycznej i nie szczędziła populistycznych haseł. Zapowiadała rozprawienie się z oligarchią gospodarczą i nieudacznikami u władzy. Podkreślała własną wiedzę, kompetencje i niezależność. Powszechnie budziła nadzieję na wyprowadzenie kraju z gospodarczej i politycznej zapaści. Brutalne ataki na Grybauskaitė w kampanii wyborczej (wśród „zarzutów” były m.in. rosyjskie lub polskie pochodzenie, brak małżonka, a nawet homoseksualizm) tylko utwierdzały jej pozytywny wizerunek w oczach większości mieszkańców, zniechęconych do dotychczasowych elit. Pani komisarz błyskawicznie stała się liderką sondaży. Poparcie dla niej

⁴ A. Ivaškevičius, *D. Grybauskaitės politinė geografija Vilniui nepriimtina*, 10 lipca 2006, [Dostęp: 2.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2AShzbY>>.

ogłosiły liczne osobistości świata biznesu, kultury i nauki, a także polityki. Startowała jako kandydatka niezależna, z rozmachem organizując kampanię w internetowych mediach społecznościowych. Mimo postkomunistycznego rodowodu uzyskała poparcie ugrupowań prawicowych i centrowych. W wyborach przeprowadzonych 17 maja 2009 r. odniosła bezprecedensowy sukces, zwyciężyła już w pierwszej turze, zdobywając ponad 69% głosów. Kredyt społecznego zaufania był ogromny.

W lipcu 2009 r. Dalia Grybauskaitė objęła urząd. Była pierwszą kobietą na tym stanowisku w historii Litwy. Według oficjalnej nomenklatury stała się Prezydentką Republiki Litewskiej (*Lietuvos Respublikos Prezidentė*)⁵. Zapowiedzi z kampanii szybko przyszło skonfrontować z politycznymi i ustrojowymi realiami. Społeczeństwo oczekiwało szybkich i radykalnych zmian, ale niewielu wyborców zdawało sobie sprawę z rzeczywistych uprawnień głowy państwa. Uwarunkowania konstytucyjne nie dawały prezydentowi zbyt rozległych możliwości zwłaszcza w sprawach wewnętrznych. Stosunkowo najszersze kompetencje posiadał w polityce zagranicznej⁶. W praktyce wiele jednak zależało od osobowości i ambicji osób sprawujących najwyższy urząd w państwie, a także relacji z większością parlamentarną i rządem. Poprzednicy Dalii Grybauskaitė (Algirdas Brazauskas, Rolandas Paksas i Valdas Adamkus) niejednokrotnie próbowali odgrywać w życiu politycznym rolę ważniejszą niż wynikającą wyłącznie z litery prawa. Zamiany nie zawsze kończyły się sukcesem. Pierwsza pani prezydent z reguły skutecznie wykorzystywała nadarżające się okazje. Utrzymujące się wysokie społeczne poparcie jeszcze wzmacniało jej wizję silnej prezydentury. W dyskursie politycznym Grybauskaitė często i chętnie sięgała po argument o swym wyjątkowym mandacie do sprawowania władzy, pochodzącym z powszechnych wyborów. Nie stroniła przy tym od populistycznych zabiegów o przychyłność opinii społecznej.

⁵ W jęz. litewskim *prezidentė* jest żeńską odmianą słowa *prezidentas* (prezydent); termin nie ma zakorzenionego odpowiednika w jęz. polskim. Najlepszym tłumaczeniem wydaje się *prezydentka*.

⁶ *Lietuvos Respublikos Konstitucija*, [Dostęp: 2.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2hluMjV>>; A. Lukošaitis, *Prezidentas Lietuvos politinėje*

Niektórzy publicyści wkrótce zaczęli oskarżać gospodynię pałacu prezydenckiego o niepohamowane ambicje, narcyzm, a nawet „pełzający autorytaryzm”⁷.

Mimo poparcia, jakiego w wyborach udzieliło jej środowisko konserwatystów, szybko pojawiły się pierwsze nieporozumienia w relacjach prezydentki z prawicowym rządem premiera Andriusa Kubiliusa. Po zaprzysiężeniu nowej głowy państwa premier, zgodnie z ustawą zasadniczą, złożył dymisję gabinetu. Mimo że jeszcze w lipcu 2009 r. Kubilius został ponownie powołany na szefa rządu, to prezydentka wymusiła wymianę dwóch ministrów. Także w następnych latach wielokrotnie skutecznie wpływała na decyzje rządu, nie tylko w kwestiach personalnych, ale zwłaszcza gospodarczych, socjalnych oraz m.in. w sprawie reformy wymiaru sprawiedliwości i służb specjalnych. Kubilius, którego gabinet wkrótce stracił parlamentarną większość, najczęściej gotów był na daleko idące kompromisy. W zamian rząd niemal zawsze mógł liczyć na współdziałanie z pałacem prezydenckim i swego rodzaju polityczny parasol bezpieczeństwa. Wypracowana specyficzna symbioza zdawała się zadowalać zainteresowane strony aż do końca kadencji Sejmu (Seimasu) w 2012 r. Grybauskaitė chętnie przejmowała przy tym ocierającą się o nacjonalizm retorykę konserwatystów, bez sprzeciwu akceptowała także kontrowersyjne reformy rządu w polityce oświatowej i językowej, oprotestowane przez mniejszości narodowe (przede wszystkim Polaków).

sistemoje: vietos ir galio paieškos, „Politologija” 1998, nr 2, s. 38–53; V. Pugačiauskas, *Lithuania's semi-Presidential Model: Prospects For The Stability of The Inter-Institutional Relations*, „Lithuanian Political Science Yearbook” 2002, s. 11–21; W. Kręcisz, *Republika Litewska [w:] Ustroje państw współczesnych*, red. E. Gdulewicz, Lublin 2002, t. 2, s. 102–134; J. Zieliński, *Prezydent Republiki Litewskiej [w:] Prezydent w państwach współczesnych*, red. J. Osiński, Warszawa 2009, s. 357–400; T. Godlewski, *Udział prezydenta Republiki Litewskiej w ustawodawstwie*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 3, s. 19–40.

⁷ A. Lėka, *Ar prezidentė per metus bent kiek pakaitė Lietuva*, „Veidas” 2010, nr 26; L. Bielinis, *Kieno prezidentė yra Dalia Grybauskaitė?*, [Dostęp: 2.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zPE8RI>>. Cytowany autor, Lauras Bielinis, ceniony politolog i publicysta, był doradcą Valdasa Adamkusa, stał się jednym z najzagorzalszych krytyków domniemanych autorytarnych zapędów litewskiej prezydentki. Owocem tego były dwie demaskatorskie książki: *Prezidentė* (Kaunas 2011) i *Prezidentė. Antra knyga* (Vilnius 2013).

Zgodnie z zapowiedziami Dalia Grybauskaitė od początku urzędowania aktywnie koncentrowała się na korygowaniu polityki zagranicznej. W myśl ogłoszonych priorytetów prezydentury dyplomacja od tej pory miała być *zrównoważona i pragmatyczna*, nastawiona na realizowanie litewskich interesów narodowych. Z innych wypowiedzi wynikało, że nowa prezydent, rezygnując ze wzmożonej aktywności na Wschodzie, będzie dążyła do umacniania pozycji kraju w Unii Europejskiej. Co prawda partnerstwo z USA oraz członkostwo w NATO nadal miały odgrywać rolę kluczowych składników polityki bezpieczeństwa, jednak zdaniem nowej gospodyni pałacu prezydenckiego Litwa powinna prowadzić politykę wielowektorową, a nie ograniczoną wyłącznie amerykańskimi wytycznymi. Grybauskaitė zapowiadała dążenie do poprawy stosunków sąsiedzkich, zwłaszcza gospodarczych z Białorusią i wznowienie dialogu z Rosją. Wśród państw, z którymi należało zacieśniać współpracę, prezydent najczęściej wymieniała kraje bałtyckie i skandynawskie. Oszczędnie i z dystansem wypowiadała się na temat perspektywy strategicznego partnerstwa z Polską, które w nowej sytuacji wyraźnie traciło na znaczeniu⁸.

Oznaką nowych preferencji były kierunki podróży zagranicznych. Tuż po zaprzysiężeniu pani prezydent zapowiedziała, że z pierwszą wizytą uda się niekoniecznie zgodnie z tradycją, lecz tam, gdzie nakazują litewskie interesy. Zrobiła w ten sposób aluzję do praktykowanego od lat zwyczaju, zgodnie z którym każdy nowy prezydent i premier w pierwszej kolejności odwiedzał Polskę. Grybauskaitė jako cel podróży wybrała przewodniczącą właśnie UE Szwecję, następnie Łotwę i brukselską siedzibę Unii. Wszędzie

⁸ *Lietuvos Respublikos Prezidentė. Prezidento Institucija, Prezidentė Dalia Grybauskaitė, Prioritetai*, [Dostęp: 13.03.2013]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2hzfeLw>>; A. Bačiulis, *D. Grybauskaitės žadėtas perversmas užsienio politikoje neįvazko*, „Veidas” 2009, nr 52; V. Volovoj, *D. Grybauskaitė ir naujoji Lietuvos užsienio politika*, 17 marca 2009, [Dostęp: 2.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zN21ZX>>; A. Park, *Turns and U-Turns: The Foreign Policy of Lithuanian President Dalia Grybauskaitė*, 16 grudnia 2016, [Dostęp: 2.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2jCuCeB>>; L. Bielinis, *Prezidentė*, Kaunas 2011, s. 137–141.

przekonywała rozmówców do intensyfikacji współpracy bałtycko-skandynawskiej na forum europejskim.

Pani prezydent postanowiła również dokonać zmian personalnych w dyplomacji. Podczas powyborczej rekonstrukcji rządu minister spraw zagranicznych Vygaudas Ušackas tymczasowo zachował stanowisko tylko na skutek osobistej prośby premiera, jednak konflikt między głową państwa a szefem resortu wisiał w powietrzu. Katalizatorem stała się sprawa tajnych więzień CIA na Litwie, ujawniona w listopadzie 2009 r. przez amerykańską telewizję ABC. Wśród państw wymienionych jako siedziby, w których przetrzymywano domniemanych muzułmańskich terrorystów, znalazła się też Litwa. Istnienie więzienia potwierdziło dochodzenie specjalnej komisji. Zdaniem prezydentki Ušackas publicznie wykazał się nielojalnością, usiłując publicznie bronić zasadności decyzji o stworzeniu ośrodka odosobnienia. W styczniu 2010 r. Grybauskaitė kategorycznie zażądała od premiera dymisji ministra pod zarzutem uprawiania autoreklamy i prowadzenia autorskiej polityki zagranicznej, nie konsultowanej z pałacem prezydenckim. W końcu stycznia 2010 r. premier Kubilius nakłonił kierownika MSZ do złożenia rezygnacji⁹. Na wakujące stanowisko konserwatyści wysunęli Audroniusa Ažubalisa. Kandydatura nie wzbudziła zastrzeżeń prezydentki. Pomny losów poprzednika Ažubalis starannie unikał konfrontacji. Na poziomie profesjonalnych relacji między głową państwa a szefem dyplomacji można było zresztą mówić o efekcie synergii. Promowana przez Grybauskaitė koncepcja ożywienia współpracy z państwami bałtyckimi i skandynawskimi kosztem zbliżenia z Polską była zgodna nie tylko z najgłębszymi przekonaniem szefa MSZ, ale również stanowiskiem wielu prominentnych polityków rządzącego ugrupowania¹⁰.

⁹ A. Bačiulis, *Kiek Lietuva pajęgi imtis savaraniškas užsienio politikos*, „Veidas” 2010, nr 4.

¹⁰ Idem, *Lietuva adamkinę užsienio politiką keičią į landsberginę*, „Veidas” 2010, nr 12; Idem, *Atgal į Baltoscandiją?*, „Veidas” 2010, nr 6; R. Vilpišauskas, *Užsienio politika: principai – tie patys, sprendimai – skirtingi*, 21 maja 2012, [Dostęp: 2.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2j2SKmJ>>.

W miarę upływu czasu eksperci coraz bardziej krytycznie wypowiadali się o kierunkach polityki zagranicznej promowanych przez litewską prezydentkę, a także o dyplomatycznych niezręcznościach. Do niewątpliwych sukcesów należało podpisanie forsowanej przez pałac prezydencki umowy o partnerstwie strategicznym z Francją. Nie udało się jednak równolegle wynegocjować zapowiadanego układu z Niemcami. Niezrozumiale wydawały się zwłaszcza niektóre decyzje Grybauskaitė, np. kilkakrotna demonstracyjna odmowa udziału w spotkaniach z głowami innych państw lub odrzucenie rocznicowych zaproszeń zza granicy. Zdaniem litewskich komentatorów gesty tego rodzaju miały charakter populistyczny, skierowane były raczej do krajowych odbiorców. Niepotrzebnie jednak szkodziły międzynarodowemu wizerunkowi Litwy. Kontrowersje budziły niektóre impulsywne, mało dyplomatyczne medialne wypowiedzi głowy państwa. Potknięcia tłumaczono zwykle brakiem doświadczenia pani prezydent lub niekompetencją zespołu doradców. Najwięcej kontrowersji wzbudziła decyzja z początku kwietnia 2010 r. W Pradze doszło wówczas do spotkania prezydentów USA i Rosji, podczas którego podpisano porozumienie o redukcji arsenałów nuklearnych. Zaraz po podpisaniu porozumienia amerykański prezydent Barack Obama zaprosił przywódców Europy Środkowej na uroczystą kolację. Chciał w ten sposób rozwiać obawy przed polityką nowej amerykańskiej administracji. Ku powszechnemu zaskoczeniu Dalia Grybauskaitė postanowiła nie skorzystać z zaproszenia i wysłała do Pragi premiera Kubiliusa. W ogniu krytyki prezydentka tłumaczyła, że jej postawa stanowiła protest przeciw niekorzystnemu dla Litwy postępowaniu Waszyngtonu¹¹.

Do największych rozczarowań w polityce zagranicznej w tym okresie należała nieudana próba ożywienia stosunków z Rosją. Za czasów drugiej kadencji prezydenta Adamkusa relacje z Rosją były

¹¹ A. Bačiulis, *Ištykymybė Vašingtonui keičia ištykymybę Briuseliui*, „Veidas” 2010, nr 15; G. Vaščenkaitė, *The Discrepancy of Lithuanian Foreign Policy: “Normative” Deeds for the “Realpolitik” Needs?*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2011, nr 25, s. 46; K. Girnius, *Prezidentės užsienio politika – važiuoti ar nevažiuoti?*, 23 maja 2012, [Dostęp: 2.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zRlYwM>>.

złe, czasami wręcz napięte. W trakcie kampanii wyborczej w 2009 r. Grybauskaitė postulowała pilną potrzebę podjęcia pragmatycznego dialogu z Moskwą. Dotychczasowe praktyki fatalnie odbijały się bowiem na litewskiej gospodarce. Jednak zabiegi mające na celu m.in. obniżenie horrendalnie wysokich cen gazu nie powiodły się. Rosjanie niedwuznacznie dali do zrozumienia, że co prawda są zainteresowani współpracą, ale wyłącznie na własnych warunkach¹². Oczywiście stało się, że jakiegokolwiek nadzieje na „reset” w stosunkach z Rosją były bezpodstawne. Dalia Grybauskaitė utwierdziła się w przekonaniu, że odpowiedzialność ponosiła głównie druga strona, gdyż nie liczyła się ze zdaniem Wilna i w imperialnym stylu usiłowała zmusić Litwę do ustępstw zagrażających bezpieczeństwu państwa. Zaczęła odtąd bardzo energicznie forsować projekty zakładające uniezależnienie energetyczne od Rosji¹³.

W latach 2009–2010 litewska prezydentka usiłowała również doprowadzić do intensyfikacji współpracy z Białorusią. Dotychczasową politykę wspierania międzynarodowej izolacji tego państwa uznawała za nieodpowiedzialną. Podczas kampanii przedstawiała rozszerzenie kontaktów z Białorusią niemal jako remedium na kryzys gospodarczy. Jednym z pierwszych kroków Grybauskaitė jako głowy litewskiego państwa stało się zaproszenie białoruskiego prezydenta Aleksandra Łukaszenki do Wilna. Następnie pojechała z rewizytą do Mińska. Zgodnie z oczekiwaniami Łukaszenko zadeklarował chęć podjęcia szerszej kooperacji ekonomicznej, podpisano kilka porozumień¹⁴. Mimo że po sfałszowanych wyborach prezydenckich w grudniu 2010 r. i brutalnej rozprawie reżimu Łukaszenki z opozycją Unia Europejska wznowiła politykę sankcji,

¹² A. Bačiulis, *D. Grybauskaitės kvietimas – išbandytas D. Miedvedevui*, „Veidas” 2010, nr 3; Idem, *Rusija netikėtai atsigręžė į Lietuvą*, „Veidas” 2010, nr 7; *Istorinis Grybauskaitės ir Putino susitikimas Helsinkyje*, [Dostęp: 3.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zOpmKH>>; *Dėl D. Grybauskaitės vizito Maskvoje datos dar nekalbama*, „Lietuvos Rytas”, 12.08.2010.

¹³ A. Bačiulis, *Mitas apie blogus santykius su Rusija*, „Veidas” 2012, nr 50.

¹⁴ E. Digrytė, *A. Lukašenka: jei ES nepakeis mąstymo, mes nieko nepadarysime*, 16 września 2009, [Dostęp: 3.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2A8mAkA>>; Č. Iškauskas, *A. Lukašenka Vilniuje: ar misija įmanoma?*, 18 września 2009, [Dostęp: 3.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2isjgX4>>.

to ani Grybauskaitė, ani kolejne litewskie gabinety nie były zainteresowane zasadniczą korektą polityki na odcinku białoruskim. Wyraźnie przeważały względy ekonomiczne. Ostatecznie to jednak sam Łukaszenko zdecydował o ograniczeniu skali planowanej współpracy z Litwą¹⁵.

Dalia Grybauskaitė przeforsowała ponadto znaczące zmniejszenie aktywności litewskiej dyplomacji na obszarze posowieckim. Pierwotnie korekta miała być niezbędnym warunkiem normalizacji stosunków z Rosją. Zdaniem litewskiej prezydentki dotychczasowy charakter relacji z posowieckim Wschodem był zbyt kosztowny politycznie i nie przynosił Litwie wymiernych korzyści. Wyjątkiem była Ukraina, o współpracę z którą Grybauskaitė niejednokrotnie osobiście zabiegała, przede wszystkim z powodów ekonomicznych. Kiedy po 2010 r. kierunek polityki ukraińskiego prezydenta Wiktora Janukowycza spotykał się z coraz większą dezaprobatą w Europie, litewska prezydentka usiłowała (z różnym skutkiem) odegrać rolę adwokata Kijowa. Zadeklarowała, że celem Litwy jest niedopuszczenie do zablokowania europejskiej przyszłości Ukrainy¹⁶. Gdy w 2013 r. Litwa sprawowała rotacyjną prezydencję Rady Unii Europejskiej, Grybauskaitė zaangażowała się w projekt sfinalizowania umowy stowarzyszeniowej UE–Ukraina, do czego w efekcie nie doszło.

Jesienią 2012 r. w wyborach parlamentarnych na Litwie zwyciężyła socjaldemokracja, która przystąpiła do budowy koalicji z innymi ugrupowaniami lewicowymi i populistycznymi. Dalia Grybauskaitė nie ukrywała niezadowolenia z rozstrzygnięcia i bezpardonowo interweniowała. Oświadczyła, że nie zaakceptuje koalicji i nie powoła rządu, w którego składzie znajdzie się Partia Pracy z liderem Viktorem Uspaskichem, oskarżonym wraz z innymi aktywistami o malwersacje finansowe. Prezydentka usiłowała nawet

¹⁵ *Lietuva ir Latvija perspēja, kad sankcijos Baltarusijai neturi pakenkti paprastiems žmonėms*, 23 marca 2012, [Dostęp: 3.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zKsCaD>>.

¹⁶ *Lietuvos prezidentei patiko J. Tymošenko nuotaika, bet ne laikymo liginėje sąlygos*, 11 maja 2012, [Dostęp: 3.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2j4OAuu>>.

podważyć legalność wyborów, zwracając się o rozstrzygnięcie do Sądu Konstytucyjnego. Z kolei lider socjaldemokratów, Algirdas Butkevičius, początkowo dążył do kompromisu, zastępując kontrowersyjnych kandydatów na ministrów innymi osobami. Jednakże propozycje nie zadowolili pałacu prezydenckiego. Grybauskaitė dawała do zrozumienia, że jej ideałem była „wielka koalicja” konserwatystów z socjaldemokracją, zapewniająca stabilną, propaństwową większość w parlamencie i eliminację populistów z rządu. Sugestia nie spotkała się z przychylnym odzewem na lewicy. Nie spodziewanie Butkevičius zaszachował prezydentkę. Zaprosił Akcję Wyborczą Polaków na Litwie (AWPL) do tworzenia rządu. Sejmowe głosy polskiego ugrupowania dawały koalicji większość konstytucyjną, a więc teoretycznie także możliwość odsunięcia głowy państwa od władzy. W tych okolicznościach Grybauskaitė ostatecznie zaakceptowała proponowany skład gabinetu. Nie oszczędziła jednak kandydatom na szefów resortów upokarzających przesłuchań, podczas których upewniała się o kompetencjach i egzaminowała ze znajomości języków obcych. Zapowiedziała także, że będzie uważnie przyglądała się pracy ministrów¹⁷.

W relacjach między rządem oraz większością parlamentarną a prezydentem iskrzyło przez całą kadencję Sejmu (2012–2016). Niejednokrotnie dochodziło do mniejszych lub większych spięć. Przykładowo, kiedy szef litewskiej dyplomacji Linas Linkevičius podczas wizyty w Warszawie w lutym 2013 r. wyraził ubolewanie z powodu odrzucenia przez poprzedni parlament ustawy umożliwiającej polskiej mniejszości narodowej na Litwie oryginalną pisownię nazwisk, Grybauskaitė skrytykowała ministra, odmawiając mu prawa do wypowiedzania się w imieniu państwa i narodu¹⁸. Zasugerowała przy tym, że takie uprawnienia ma wyłącznie pre-

¹⁷ Š. Černiauskas, *Valdžios krizė: D. Grybauskaitė kreipiasi į KT, koalicijos netvirtins negavusi išvados*, 6 listopada 2012, [Dostęp: 4.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2mBAghX>>; J. Hyndle-Hussein, *Litwa – kryzys polityczny po wyborach*, Komentarze OSW, 7 listopada 2012, [Dostęp: 4.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2hJotwy>>.

¹⁸ Linas Linkevičius *Varšuvoje: Atsiprašau už savo kolegas, kurie 2010 metais nepritarė lenkiškų pavardžių rašymui originalo kalba*, 7 lutego 2013, [Dostęp: 5.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zS7mNN>>.

zydent wybrany w powszechnych wyborach, a nie zwykły urzędnik, choćby w randze ministra. Podobne, czasami nawet znacznie ostrzejsze scysje stały się niemal codziennością. Pani prezydent zdecydowała się nawet na otwartą konfrontację z premierem. Do starcia doszło m.in. w sprawie bezpieczeństwa energetycznego państwa, które miało być zagrożone zaproponowaną przez Butkevičiusa – zdaniem Grybauskaitė niekorzystną dla Litwy – umową z rosyjskim Gazpromem.

Obok populistycznej Partii Pracy na celowniku prezydentki najczęściej znajdowała się AWPL i lider polskiej mniejszości Waldemar Tomaszewski. Pod jego adresem z pałacu prezydenckiego (ale również z ust innych prominentnych polityków i publicystów, zwłaszcza prawicowych) płynęły oskarżenia o działania przeciw państwu litewskiemu oraz niejasne powiązania z Rosją. W 2013 r. pogarszająca się atmosfera w polityce zagranicznej i wewnętrznej spowodowała wyraźne zaostrzenie tonu publicznych wystąpień przeciw mniejszościom narodowym, przede wszystkim Polakom i Rosjanom. Nawiazując do sytuacji na Litwie, pani prezydent ostrzegła m.in., że Kreml zmierza do aktywizowania mniejszości, aby destabilizować sytuację w państwach Europy Środkowo-Wschodniej. W tym kontekście zdecydowanie opowiedziała się przeciw pracom nad ustawą regulującą położenie mniejszości narodowych. Protestowała przeciw jakimkolwiek preferencjom oświatowym dla Polaków i Rosjan, zapowiedziała także działania na rzecz obrony języka litewskiego, zagrożonego rzekomą ekspansją polszczyzny na Wileńszczyźnie. Komentatorzy zwracali jednak uwagę, że antymniejszościowe wystąpienia z lat 2013–2014 były spowodowane przede wszystkim perspektywą zbliżających się wyborów prezydenckich. Akcenty antypolskie i antyrosyjskie, kierowane wówczas głównie na rynek wewnętrzny, miały mobilizować narodowo-prawicowy elektorat i utwierdzać go w przekonaniu, że Dalia Grybauskaitė jako głowa państwa gwarantuje obronę narodowego charakteru Litwy¹⁹.

¹⁹ *Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas 2013 metų*, 11 czerwca 2013, [Dostęp: 5.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2A9tvdn>>; K. Sidorkiewicz, *Polityczne zaangażowanie*

Im bliżej było do wyborów prezydenckich, tym bardziej nasilały się ataki na litewską prezydentkę. Pojawiły się dociekania na temat luk w jej biografii. Oskarżenia zaczęły się mnożyć zwłaszcza w ogniu politycznej konfrontacji z centrolewicową koalicją. Nerwowe reakcje pałacu prezydenckiego tylko podgrzewały atmosferę. Dziennikarka telewizyjna, autorka demaskatorskiego programu o rzekomych grzechach przeszłości pani prezydent, została wyrzucona z pracy, a przygotowany materiał zaginął. Media sugerowały, że stało się to na skutek interwencji otoczenia pani prezydent. W połowie 2013 r. ta sama dziennikarka opublikowała książkę pod wymownym tytułem *Czerwona Dalia*²⁰. W opracowaniu zawarto spekulacje m.in. na temat domniemanej współpracy Grybauskaitė z sowieckimi organami bezpieczeństwa. Akcentowano również przeszłość prezydentki jako funkcjonariuszki aparatu partii komunistycznej przed 1990 r. Autorka książki, a jej śladem także inni publicyści, powoływała się na dokumenty odnalezione w posowieckich archiwach.

Poszlaki wskazywały, że niektóre próby kompromitacji Grybauskaitė mogły być inspirowane przez Kreml. W czerwcu 2013 r. rosyjski portal internetowy opublikował materiały archiwalne sugerujące, że jej ojciec w czasach sowieckich służył w NKWD²¹. Kolejne materiały z archiwów rosyjskich upubliczniono jesienią, tuż przed szczytem Partnerstwa Wschodniego w Wilnie. Wyraźnie chodziło o zdyskredytowanie litewskiej prezydentki, która w tym samym czasie ostro krytykowała rosyjską politykę zagraniczną i jako głowa państwa przewodniczącego UE usiłowała doprowadzić do podpisania umowy stowarzyszeniowej z Ukrainą.

Dopiero w lutym 2014 r., w związku ze zbliżającymi się wyborami prezydenckimi, Dalia Grybauskaitė odniosła się do zarzu-

mniejszości polskiej na Litwie po wyborach parlamentarnych 2012 roku, „Polityka i Społeczeństwo” 2014, nr 1 (12), s. 45–50.

²⁰ R. Janutienė, D. Raudonoji, *Nuslėpti Dalios Grybauskaitės biografijos puslapiai*, Vilnius 2013; por. analogiczny materiał opublikowany w jęz. polskim: E. Brzyzga, *Dossier szkarłatnej Magnolii – prezydent Litwy Dalii Grybauskaitė*, Warszawa 2014.

²¹ *Otca prezidenta Litwy „uliczili” w rabotie na NKWD*, 18 czerwca 2013, [Dostęp: 6.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zNDRZe>>.

tów, publikując na Facebooku szczegółowe informacje na temat swej biografii. Z dostępnych danych wynikało, że późniejsza prezydentka Litwy urodziła się w 1956 r. w Wilnie. Ojciec pracował w straży pożarnej, a matka była gospodynią domową. Po ukończeniu liceum Grybauskaitė krótko pracowała w administracji wileńskiej filharmonii, a następnie wyjechała do Leningradu, gdzie podjęła pracę w wytwórni futer, a jednocześnie wieczorowo studiowała ekonomię. W 1979 r. wstąpiła do partii komunistycznej. Po ukończeniu studiów wróciła do Wilna, gdzie została zatrudniona jako wykładowczyni w Wyższej Szkole Partyjnej (tj. uczelni stanowiącej kuźnię kadr aparatu partii komunistycznej w sowieckiej Litwie). W 1988 r. sfinalizowała przewód doktorski w Moskwie. W latach pierestrojki Grybauskaitė zbliżyła się do reformatorskiej partyjnej frakcji Algirdasa Brazauskasa. Po 1990 r. nie była członkiem żadnej partii. Po odzyskaniu przez Litwę niepodległości przyszła pani prezydent pracowała na różnych szczeblach w administracji rządowej. Kariera urzędnicza rozwijała się nie tylko dzięki wykształceniu i umiejętnościom, ale również dzięki poparciu ze strony Brazauskasa. Od 1994 r. Grybauskaitė była przedstawicielem Litwy przy UE, a następnie pracowała w litewskiej ambasadzie w Waszyngtonie. Po powrocie do kraju była m.in. wiceministrem finansów i wiceministrem spraw zagranicznych, następnie została ministrem finansów, a wreszcie unijnym komisarzem.

Pani prezydent nigdy nie założyła rodziny, pozostała stanu wolnego. Zadeklarowała biegłą znajomość języków rosyjskiego, angielskiego i polskiego oraz słabszą francuskiego. Miała czarny pas w karate. Zdaniem krytyków była osobą zamkniętą w sobie, autorytarna, podejrzliwą i nietowarzystką. Jednak według innych przekazów potrafiła oczarować rozmówców i zachowywała z nimi świetny kontakt. Wszyscy podkreślali jej znakomitą pamięć i błyskotliwą inteligencję.

Najzagorzalsi oponenti przekonywali, że niektóre elementy życiorysu Grybauskaitė, zwłaszcza z okresu pobytu w Leningradzie, a także prezentowane przez nią umiejętności (znajomość karate, biegłość w manipulowaniu odczuciami ludźmi) w zestawieniu z okolicznościami wyjazdu na studia i szybką ścieżką kariery w par-

tii komunistycznej, mogą wręcz potwierdzać związki z sowieckimi tajnymi służbami. Prawdopodobne wydaje się jednak, że mamy do czynienia z życiorysem w gruncie rzeczy dosyć typowym dla niektórych przedstawicieli pierwszego pokolenia inteligencji z awansu społecznego w ZSRS. Wstąpienie do partii komunistycznej i zaangażowanie zwykle ułatwiało albo wręcz warunkowało osiągnięcie pozycji zawodowej i stabilizacji materialnej. Rzadziej bywało skutkiem ideowego zaangażowania i wyboru światopoglądowego. Przyjęcie lukratywnej posady w aparacie partyjnym częściej było raczej wyrazem oportunistu niż zaprzędania duszy komunistycznej ideologii. Podobnymi biografiami charakteryzowało się wielu przedstawicieli współczesnych elit w państwach powstałych na gruzach byłego ZSRS i całego sowieckiego imperium.

Interesujące, że litewscy konserwatyści z reguły nie akcentowali komunistycznej przeszłości pani prezydent. Działo się tak pomimo częstego w warunkach litewskich wykorzystywania lustracji (rozumianej jako ujawnianie związków z partią komunistyczną i jej służbami bezpieczeństwa) do dyskredytowania różnych osobistości życia publicznego. Pozycja Dalii Grybauskaitė w niepodległej Litwie była w dużej mierze zasługą dwóch patronów: wielokrotnie przywołanego Algirdasa Brazauskasa, a następnie Vytautasa Landsbergisa, legendarnego przywódcy Sajūdisu²² i lidera konserwatystów. Jak wspomniano, konserwatyści politycznie od początku wspierali prezydenturę Grybauskaitė. Zapewniali jej sprawne struktury partyjne oraz ogólne błogosławieństwo, oznaczające w warunkach litewskich swego rodzaju certyfikat patriotyzmu w oczach elektoratu prawicy. Z kolei wywodząca się z lewicy prezydentka w gruncie rzeczy gwarantowała realizację kluczowych elementów programu konserwatystów w polityce wewnętrznej i zagranicznej. Sojusz był zatem korzystny dla obu stron²³.

²² Sajūdis (Lietuvos Persitvarkymo Sajūdis), Litewski Ruch na rzecz Przebudowy (Pieriestrojki), założony w 1988 r. pierwotnie w celu poparcia przebudowy systemu sowieckiego. W latach 1988–1991 działania Sajūdisu walnie przyczyniły się do uzyskania przez Litwę niepodległości.

²³ J. Hyndle-Hussein, *Litwa w czasach Grybauskaitė*, Komentarze OSW, 5 maja 2014, [Dostęp: 7.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2jBTt1X>>.

Walory aliansu uwidoczniły się podczas wyborów prezydenckich w 2014 r. Zabiegająca o drugą kadencję Grybauskaitė musiała się liczyć ze spadkiem społecznego poparcia w porównaniu do tego z 2009 r. Wielu mieszkańcom Litwy nie podobało się zaangażowanie głowy państwa w bieżące spory polityczne. Obwiniano prezydentkę o ochłodzenie relacji z Polską i USA. Wypominano niespełnione obietnice z okresu poprzedniej kampanii. Mimo to sondaże wskazywały, że Grybauskaitė nadal cieszyła się sporą popularnością. W końcu 2013 r. wydawało się, że jedynie urzędujący premier Algirdas Butkevičius mógłby nawiązać wyborczą walkę. Dotychczasowa kohabitacja w litewskim wydaniu była niełatwa dla szefa rządu. Co prawda z reguły wolał unikać otwartej konfrontacji z głową państwa, ale nie odżegnywał się od pomysłu walki o prezydenturę. Wzrost sondażowych notowań premiera skutkowało wzmożeniem ataków Grybauskaitė na premiera i jego gabinet. Prezydentka była świadoma potencjalnego zagrożenia. Kiedy jednak zniechęcony Butkevičius ogłosił, że nie zamierza startować w wyborach, napięcie między pałacem prezydenckim a rządem wyraźnie opadło. Socjaldemokraci ostatecznie wystawili kandydaturę eurodeputowanego Zigmantasa Balčytisa, który wedle sondaży, podobnie jak pozostała piątka pretendentów, mógł liczyć na stosunkowo niewielkie poparcie. Faworyt wydawał się oczywisty, a reelekcja prezydentki przesądzona.

Obok wsparcia konserwatystów i rejterady socjaldemokratów atutem Grybauskaitė w kampanii wyborczej stał się rozwój sytuacji międzynarodowej. Od przełomu 2013 i 2014 r. rozwijał się konflikt na Ukrainie. Wzrastało także rosyjskie zaangażowanie. Wiosną 2014 r. wybuchł kryzys wokół Krymu, a następnie Rosja ogłosiła aneksję półwyspu. Zaostrzyły się relacje między Rosją a Zachodem. Dramatyczne wydarzenia przypadły na szczyt litewskiej kampanii prezydenckiej. Dalia Grybauskaitė umiejętnie wykorzystała okazję. Akcentowała uzasadnione obawy mieszkańców Litwy przed powtórką scenariusza krymskiego w państwach bałtyckich. Sugerowała, że w określonej sytuacji kraj potrzebuje „silnej ręki”, przywódcy zdecydowanego i bezkompromisowego. Kreowała się na obrończynię niepodległości i bezpieczeństwa. Chętnie

przypominała o swoim międzynarodowym autorytecie i doświadczeniu, niezbędnym do kierowania państwem w trudnych czasach. Starając się wczuć w nastroje większości wyborców, nie szczędziła narodowo-patriotycznej i wojowniczej antyputinowskiej retoryki. Jak wspomniano, na celowniku w tym czasie znalazły się także mniejszości narodowe.

Jednak rezultat głosowania do pewnego stopnia zaskakiwał. Zwycięstwo wyborcze Grybauskaitė nie było miażdżące: w pierwszej turze 11 maja 2014 r. otrzymała „tylko” 46,6% głosów. W drugiej turze 25 maja urzędująca pani prezydent, a zarazem prezydentka pokonała Balčytisa, zdobywając 57,87%²⁴.

Inauguracja drugiej kadencji nastąpiła w lipcu 2014 r. W programowym wystąpieniu w parlamencie Grybauskaitė zarysowała wizję dalszego ciągu swej prezydentury. Nie przewidywała zasadniczych zmian w polityce wewnętrznej i zagranicznej. Tradycyjnie zapowiedziała wzmożenie walki z korupcją oraz starań na rzecz bezpieczeństwa państwa²⁵. Niektóre wątki dotyczące polityki zagranicznej rozwinęła podczas spotkania z litewskim korpusem dyplomatycznym i w wywiadach dla mediów. Stosunki z Polską określiła jako dobre, ale zapowiedziała, że Litwa nie ustąpi przed żądaniami Warszawy w sprawie sytuacji polskiej mniejszości narodowej na Wileńszczyźnie. Pani prezydent bardzo krytycznie wy-

²⁴ Kontrkandydaci osiągnęli następujące wyniki w pierwszej turze: Zigmantas Balčytis – 13,84%, Artūras Paulauskas – 12,2%, Naglis Puteikis – 9,47%, Waldemar Tomaszewski – 8,37%, Artūras Zuokas – 5,3%; Bronis Ropė – 4,21%. Druga tura wyborów prezydenckich połączona była z głosowaniem na kandydatów do Parlamentu Europejskiego. *Nuobodus trileris „Lietuvos prezidento rinkimų kampanija”*, 8 kwietnia 2014, [Dostęp: 7.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2j34C85>>; *Lietuvos Prezidento rinkimus laimėjo D. Grybauskaitė*, 25 maja 2014, [Dostęp: 7.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zSdohj>>; K. Dudzińska, *Wybory prezydenckie na Litwie*, „Biuletyn PISM”, nr 58 (1170), 9 maja 2014, [Dostęp: 7.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zOsW7B>>; K. Sidorkiewicz, *Wybory do Parlamentu Europejskiego na Litwie w 2014 r. – udział mniejszości polskiej*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2015, nr 3 (25), s. 117.

²⁵ *Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės inauguracijos kalba, pasakyta iškilmingame Seimo posėdyje*, 12 lipca 2014, [Dostęp: 8.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2j3hyL7>>; M. Połośki, *Polityka zagraniczna Dalii Grybauskaite w drugiej kadencji*, 12 lipca 2014, [Dostęp: 8.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2AWUNAJ>>.

powiedziała się na temat forsowanego przez Polskę programu Partnerstwo Wschodnie, które określiła mianem „kamienia u szyi” przeszkadzającego w upragnionym zbliżeniu Litwy ze Skandynawią. Prezydentka wyjaśniła, że za granicą będzie występowała w imieniu wszystkich państw bałtyckich, ponieważ premierzy Łotwy i Estonii, którzy najczęściej reprezentują swoje kraje, obawiają się narazić Rosji z powodu licznej mniejszości rosyjskiej u siebie. A poza tym – dodała Grybauskaitė – liderzy państw bałtyckich nie znają języka angielskiego²⁶.

Od początku drugiej kadencji z nową siłą odżył spór z rządem, wyciszony na czas kampanii wyborczej. Przy okazji konstytucyjnego odnowienia pełnomocnictw gabinetu prezydentka zażądała odwołania aż dziewięciu wiceministrów. Zagroziła przy tym, że nie powoła szefów resortów, jeśli jej postulat nie zostanie uwzględniony. Wśród zakwestionowanych wiceministrów znajdowała się m.in. rekomendowana przez AWPL Renata Cytacka z resortu energetyki, znana z krytycznych wypowiedzi pod adresem Grybauskaitė i ostentacyjnego manifestowania swej polskości. W sierpniu 2014 r. premier odwołał Cytacką ze stanowiska, wychodząc naprzeciw życzeniu pałacu prezydenckiego. Jednak pod naciskiem lidera polskiej mniejszości, eurodeputowanego Waldemara Tomaszewskiego, minister energetyki Jarosław Niewierowicz (AWPL) ponownie zatrudnił zdymisjonowaną panią wiceminister. Rozdrażniony szef rządu zareagował dymisją ministra, co skutkowało wyjściem polskiego ugrupowania z koalicji rządzącej. Co ciekawe, Niewierowicz jako jeden z nielicznych członków gabinetu cieszył się znakomitą opinią i poparciem prezydentki. O ile dymisja ministra była krytykowana przez Grybauskaitė, to wystąpienie Polaków z koalicji spotkało się z pozytywną reakcją. Niesnaski między dotychczasowymi koalicjantami osłabiały rząd, a tym samym umacniały pozycję polityczną prezydentki. Poza tym relacje między AWPL a pałacem prezydenckim z reguły nie należały do najlepszych.

²⁶ *Prezidentė susitiko su Lietuvos ambasadoriais*, 16 lipca 2014, [Dostęp: 8.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2hB4Hzu>>; *O polityce zagranicznej Litwy podczas spotkania prezydent z ambasadorami*, 17 lipca 2014, [Dostęp: 8.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2j4VzDt>>.

Od czasu nieudanych zabiegów o „reset” w stosunkach z Rosją Grybauskaitė nieodmiennie negatywnie wypowiadała się na temat polityki zagranicznej Kremla. Jednak wraz z eskalacją kryzysu ukraińskiego, szczególnie w latach 2014–2016, zaczęła dominować ostra, wręcz konfrontacyjna retoryka. Litewska prezydentka nie wahała się porównywać Władimira Putina do Stalina i Hitlera, nazywała go też terrorystą. Na arenie międzynarodowej nawoływała do militarnego wsparcia dla Ukrainy i obłożenia Rosji sankcjami²⁷. Stale podkreślała, że agresywna polityka Moskwy stanowi śmiertelne zagrożenie bezpieczeństwa państw bałtyckich i całej Europy. Z tego powodu wsparła przywrócenie obowiązkowej służby wojskowej w swoim kraju oraz zwiększyła wydatki na obronność. Usiłowała również przeforsować rozwiązania prawne ograniczające skuteczność rosyjskiej propagandy w mediach elektronicznych. Energicznie wspierała projekty uniezależniające Litwę od rosyjskich surowców. Zaczęła też zabiegać o ponowne zbliżenie z USA i rozmieszczenie wojsk NATO na tzw. wschodniej flance. Za osobisty sukces uznała decyzję z 2016 r. o stacjonowaniu ograniczonych sił Paktu w państwach bałtyckich. Paradoksalnie prezydentka, która kilka lat wcześniej zagorzałe krytykowała politykę zagraniczną firmowaną przez Valdasa Adamkusa, zaczęła na odcinku wschodnim w praktyce realizować jego wizję. *Notabene* atmosfera „antyrosyjskiego wzmożenia”, trwająca od czasów ostatej kampanii prezydenckiej, znacząco wpłynęła na wzrost społecznego poparcia dla głowy państwa i ugruntowania jej pozycji na litewskiej scenie politycznej²⁸.

Rósł także prestiż Grybauskaitė na arenie międzynarodowej. Dzięki brukselskiemu obyciu, doskonałej znajomości języka angielskiego, łatwości nawiązywania kontaktów, a zwłaszcza w konsekwencji zgłaszanych inicjatyw litewska prezydentka zaczęła być dostrzegana i doceniana w gronie przywódców państw eu-

²⁷ J. Hyndle-Hussein, *Państwa bałtyckie wobec konfliktu na Ukrainie*, Komentarze OSW, 23 stycznia 2015, [Dostęp: 8.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2A7Zcnp>>.

²⁸ *Dalia Grybauskaitė najbardziej wpływowa*, 4 września 2017, [Dostęp: 9.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2hJysSn>>.

ropejskich. W 2013 r. uhonorowano ją Nagrodą Karola Wielkiego, przyznawaną osobistościom i instytucjom za zasługi w promowaniu pokoju i jedności w Europie. W 2016 r. była brana pod uwagę w kularowych przymiarkach do stanowiska sekretarza generalnego ONZ. W lutym 2017 r. prestiżowy portal internetowy „Politico” umieścił ją wśród 28 osób, które, zdaniem analityków, miały największy wpływ na „kształt i przekształcanie” Europy²⁹. Publicyści niemal powszechnie porównywali Grybauskaitę do Margaret Thatcher i nazywali „stalową magnolią”.

Swego rodzaju rewanzem ze strony Kremla za antyputinowską postawę stało się uczynienie z Grybauskaitę celu propagandowych ataków w rosyjskich mediach elektronicznych. Do znamiennego incydentu doszło w marcu 2015 r., kiedy litewski portal internetowy poświęcony operacjom KGB został zaatakowany przez hakerów. Na stronie umieszczono informacje na temat rzekomej agenturalnej przeszłości litewskiej pani prezydent, która występowała w kartotekach pod pseudonimem „Magnolia”³⁰.

Jesienią 2016 r. dobiegła końca kadencja litewskiego parlamentu. Październikowe wybory przyniosły zasadnicze przewartościowanie w postaci zwycięstwa antyestablishmentowego ugrupowania Litewski Związek Rolników i Zielonych (lit. Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga – LVŽS) z Ramūnasem Karbauskisem na czele. Pani prezydent nieoficjalnie tradycyjnie kibicowała konserwatom, jednak publicznie zaakceptowała wynik głosowania. Karbauskis zdecydował zadowolić się zakulisowymi wpływami, a na urząd premiera wysunął Sauliusa Skvernelisa, cieszącego się dużą społeczną popularnością byłego ministra spraw wewnętrznych. Pomni doświadczeń poprzednich rządów, Karbauskis i Skvernelis od początku starali się zachować jak najlepsze relacje z pałacem prezydenckim. Bez protestów zaakceptowali włączenie się Grybauska-

²⁹ *The 28 people who are shaping, shaking and stirring Europe*, [Dostęp: 9.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://politi.co/2h1sEhQ>>.

³⁰ *Dalia Grybauskaitė Has Been a KGB Agent 'Magnolia'*, [Dostęp: 9.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2iri9qF>>; *Dalia Grybauskaitė Has Been a KGB Paid Agent Prostitute*, [Dostęp: 9.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2isI411>>; *Grybauskaitė Putinu: napadi na mienia poštostju*, [Dostęp: 9.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2APBDf7>>.

itę w budowanie koalicji LVŽS z socjaldemokratami. W ten sposób prezydentka w praktyce zapewniła sobie kontrolę nad resortami spraw zagranicznych i obrony. Wymogła również deklarację nowego gabinetu o zwiększeniu wydatków na obronność. Wydawało się zatem, że nastąpił swego rodzaju podział litewskiej polityki na strefy wpływów. Kiedy jednak premier zaczął napompykać o możliwości uwzględnienia postulatów językowych polskiej mniejszości narodowej, reakcja pałacu prezydenckiego była zdecydowanie negatywna. Podobnie jak w przypadku innych kwestii uznawanych za kluczowe dla państwa. Dalia Grybauskaitė nie zamierzała nikomu odstąpić głównej roli w litewskim życiu politycznym. Przynajmniej do końca prezydenckiej kadencji przypadającej w 2019 r.³¹

W mediach, a szczególnie na forach internetowych (głównie w Polsce oraz polskojęzycznych na Litwie), często poruszano kwestię domniemanych polskich korzeni prezydentki. Z lubością spolszczano jej nazwisko na „Grzybowska” i doszukiwano się rodzinnych koneksji. Eksponowano fakt znajomości języka polskiego. W tym kontekście niezbędne wydaje się przywołanie kilku spostrzeżeń. Polszczyzna Grybauskaitė rzeczywiście nie przypomina wyuczonego języka literackiego, jakim w kontaktach z Polakami posługuje się np. Vytautas Landsbergis. Brzmi raczej jak odmiana języka „tutejszego”, używanego przez wielu mieszkańców Wileńszczyzny. W polskiej mowie pani prezydent słychać charakterystyczny „zaśpiew” i składnię, a także wyrażenia białoruskie. Wyślawianie się po polsku sprawia jednak Grybauskaitė pewną trudność. Najwyraźniej nie jest to język używany na co dzień. Ponadto sama zainteresowana nie ma najmniejszej wątpliwości odnośnie do swego litewskiego pochodzenia, kwestii ojczystego języka i tożsamości narodowej. Wydaje się zatem, że pytania o etniczny rodowód Dalii Grybauskaitė w gruncie rzeczy dotyczą specyfiki ogółu procesów narodotwórczych na ziemiach litewskich, w tym na Wileńszczyźnie w XIX i XX w., a także złożonych uwarunkowań,

³¹ Ramūnas Karbauskis pajuto prezidentės užnugarį: „Nurodymų nedavė“, 31 maja 2017, [Dostęp: 9.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2jBVxaf>>; J. Hyndle-Hussein, *Litwa po zmianie władzy*, 14 grudnia 2016, [Dostęp: 9.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2jB1unU>>.

które na te procesy wpływały. Poniżej przedstawiono jedną z możliwych interpretacji domniemanych związków przyszłej pani prezydent z polskością.

Prawdopodobnie w domu rodzinnym jej przodków używano języka litewskiego lub białoruskiego, natomiast dziadków, a być może także rodziców – już języka polskiego. Co nie oznaczało jednak ugruntowanej polskiej świadomości. Wśród ludności chłopskiej na Wileńszczyźnie język polski upowszechniał się od połowy XIX w., zaś poczucie narodowej polskości wyrastało wolniej, przyspieszając zwłaszcza w latach przynależności regionu do międzywojennego państwa polskiego. W latach II wojny światowej zostali wymordowani Żydzi, którzy dotychczas stanowili blisko połowę mieszkańców Wilna. Po wojnie z miasta i okolic wyjechało wielu Polaków, w tym niemal cała warstwa inteligencka. W czasach sowieckich polsność na Wileńszczyźnie przetrwała i ugruntowała się przede wszystkim w zwartych środowiskach, które nie uległy rusyfikacji bądź lituanizacji. Rzadziej jednak potrafiły oprzeć się ciśnieniu sowieetyzacji. Po wojnie do stolicy sowieckiej Litwy napłynęli Rosjanie, ale przede wszystkim przybysze z głębi republiki. Znaczną część stanowiła napływowa ludność z kolektywizowanych okolicznych podwileńskich wsi. Miasto oferowało pracę. Ten nowy proletariatus doświadczał społecznego awansu, za co ceną nierzadko było zerwanie z dotychczasowymi korzeniami i z ojczystą mową. Następowало przyspieszone dostosowanie do wymogów zupełnie nowego środowiska. W najbliższym „chłopo-robotniczym” otoczeniu rodziców młodzietkiej Dalii Grybauskaitė prawdopodobnie zabrakło ugruntowanych polskich tradycji patriotycznych, przywiązania do języka, silniejszego zakotwiczenia w religii. Reszty dokonywała sowiecka edukacja, intensywna komunistyczna indoktrynacja oraz socjalizacja. W przestrzeni społecznej Wilna lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX w., na które przypadło dziecinństwo i wczesna młodość Grybauskaitė, przewagę nad językami rosyjskim i polskim zaczęła już zdobywać litewszczyzna. Coraz bardziej dominowała zarówno w sensie ilościowym, jak i jakościowym. Oswojenie i przyjęcie języka litewskiego było w młodym pokoleniu zjawiskiem naturalnym. Następstwem było krystalizo-

wanie sowiecko-litewskiej, a później nierzadko również narodowo-litewskiej tożsamości.

Jednak czy zarysowany powyżej scenariusz znajduje odzwierciedlenie w życiorysie późniejszej prezydentki Republiki Litewskiej? A może podobne spekulacje są całkowicie nieuzasadnione? Pytania pozostaną otwarte przynajmniej do czasu, kiedy kwestię tę chciałaby rozstrzygnąć sama Dalia Grybauskaitė.

Bibliografia

Źródła

Dalia Grybauskaite Has Been a KGB Agent 'Magnolia', [Dostęp: 9.09.2017].

Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2iri9qF>>.

Dalia Grybauskaite Has Been a KGB Paid Agent Prostitute, [Dostęp:

9.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2isI411>>.

Dalia Grybauskaitė najbardziej wpłykowa, 4 września 2017, [Dostęp:

9.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2hJysSn>>.

Dėl D. Grybauskaitės vizito Maskvoje datos dar nekalbama, „Lietuvos Rytas”, 12 sierpnia 2010.

Gribauskaitė Putinu: napadi na mienia poľnostju, [Dostęp: 9.09.2017].

Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2APBDF7>>.

Istorinis Grybauskaitės ir Putino susitikimas Helsinkyje, [Dostęp:

3.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zOpmKH>>.

Lietuva ir Latvija perspėja, kad sankcijos Baltarusijai neturi pakenkti pa-

prastiems žmonėms, 23 marca 2012, [Dostęp: 3.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zKsCaD>>.

Lietuvos prezidentei patiko J. Tymošenko nuotaika, bet ne laikymo ligo-

ninėje sąlygos, 11 maja 2012, [Dostęp: 3.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2j4OAuu>>.

Lietuvos Prezidento rinkimus laimėjo D. Grybauskaitė, 25 maja 2014, [Do-

step: 7.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zS-dohj>>.

Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės inauguracijos kal-

ba, pasakyta iškilmingame Seimo posėdyje, 12 lipca 2014, [Dostęp: 8.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2j3hyL7>>.

Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas 2013 metu, 11 czerwca 2013, [Dostęp: 5.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2A9tvdn>>.

Lietuvos Respublikos Prezidentė. Prezidento Institucija, Prezidentė Dalia Grybauskaitė, Prioritetai, [Dostęp: 13.03.2013]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2hzfeLw>>.

Lietuvos Respublikos Konstitucija, [Dostęp: 2.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2hluMjV>>.

Linus Linkevičius Varšuvoje: Atsiprašau už savo kolegas, kurie 2010 metais nepritarė lenkiškų pawardžių rašymui originalo kalba, 7 lutego 2013, [Dostęp: 5.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zS7mNN>>.

Nuobodus trileris „Lietuvos prezidento rinkimų kampanija”, 8 kwietnia 2014, [Dostęp: 7.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2j34C85>>.

O polityce zagranicznej Litwy podczas spotkania prezydent z ambasadorami, 17 lipca 2014, [Dostęp: 8.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2j4VzDt>>.

Otca priezidenta Litwy „uliczili“ w rabotie na NKWD, 18 czerwca 2013, [Dostęp: 6.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zNDRZe>>.

Prezidentė susitiko su Lietuvos ambasadoriais, 16 lipca 2014, [Dostęp: 8.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2hB4Hzu>>.

Ramūnas Karbauskis pajuto prezidentės užnugarį: „Nurodymų nedavė“, 31 maja 2017, [Dostęp: 9.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2jBVxaf>>.

The 28 people who are shaping, shaking and stirring Europe, [Dostęp: 9.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://politi.co/2h1sE-hQ>>.

Opracowania

Bačiulis Audrius, *Atgal į Baltoscandiją?*, „Veidas” 2010, nr 6.

Bačiulis Audrius, *D. Grybauskaitės kvietimas – išbandytas D. Miedvedevui*, „Veidas” 2010, nr 3.

- Bačiulis Audrius, *D. Grybauskaitės žadėtas perversmas užsienio politikoje neįvyko*, „Veidas” 2009, nr 52.
- Bačiulis Audrius, *Ištykymybę Vašingtonui keičia ištykymybę Briuseliui*, „Veidas” 2010, nr 15.
- Bačiulis A., *Kiek Lietuva pajėgi imtis savaraniškas užsienio politikos*, „Veidas” 2010, nr 4.
- Bačiulis Audrius, *Lietuva adamkinę užsienio politiką keičią į landsberginę*, „Veidas” 2010, nr 12.
- Bačiulis Audrius, *Mitas apie blogus santykius su Rusija*, „Veidas” 2012, nr 50.
- Bačiulis Audrius, *Rusija netikėtai atsigręžė į Lietuvą*, „Veidas” 2010, nr 7.
- Bielinis Lauras, *Kieno prezidentė yra Dalia Grybauskaitė?*, [Dostęp: 2.09.2017]. Dostępný w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zPE8RI>>.
- Bielinis Lauras, *Prezidentė*, Kaunas : Knygius, 2011, ISBN 978-609-427-100-7.
- Bielinis Lauras, *Prezidentė. Antra knyga*, Vilnius : Kitos knygos, 2013, ISBN 9786094271007.
- Brzyzga Ewa, *Dossier szkarlatnej Magnolii – prezydent Litwy Dalii Grybauskaitė*, Warszawa : Wydawnictwo JJK, 2014, ISBN 978-83-938617-9-8.
- Černiauskas Šarūnas, *Valdžios krizė : D. Grybauskaitė kreipiasi į KT, koalicijos netvirtins negavusi išvados*, 6 listopada 2012, [Dostęp: 4.09.2017]. Dostępný w World Wide Web: <<http://bit.ly/2mBAghX>>.
- Digrytė Eglė, *A. Lukašenka : jei ES nepakeis mąstymo, mes nieko nepadarysime*, 16 września 2009, [Dostęp: 3.09.2017]. Dostępný w World Wide Web: <<http://bit.ly/2A8mAkA>>.
- Dudzińska Kinga, *Wybory prezydenckie na Litwie*, „Biuletyn PISM” nr 58 (1170), 9 maja 2014, [Dostęp: 7.09.2017]. Dostępný w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zOsW7B>>.
- Girnius Kęstutis, *Prezidentės užsienio politika – važiuoti ar nevažiuoti?*, 23 maja 2012, <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/kgirnius-prezidentes-uzsienio-politika-vaziuoti-ar-nevaziuoti.d?id=58735513> (2 września 2017).
- Godlewski Tomasz, *Udział prezydenta Republiki Litewskiej w ustawodawstwie*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 3, s. 19–40, ISSN 2082-1212.

- Hyndle-Hussein Joanna, *Litwa – kryzys polityczny po wyborach*, Komentarze OSW, 7 listopada 2012, [Dostęp: 4.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2hJotwy>>.
- Hyndle-Hussein Joanna, *Litwa po zmianie władzy*, 14 grudnia 2016, [Dostęp: 9.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2j-B1unU>>.
- Hyndle-Hussein Joanna, *Litwa w czasach Grybauskaitė*, Komentarze OSW, 5 maja 2014, [Dostęp: 7.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2jBTt1X>>.
- Hyndle-Hussein Joanna, *Państwa bałtyckie wobec konfliktu na Ukrainie*, Komentarze OSW, 23 stycznia 2015, [Dostęp: 8.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2A7Zcnp>>.
- Iškauskas Česlovas, A. *Lukašenka Vilniuje : ar misija imanoma?*, 18 września 2009, [Dostęp: 3.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2isjgX4>>.
- Ivaškevičius Arūnas, D. *Grybauskaitės politinė geografija Vilniui nepriimtiną*, 10 lipca 2006, <<http://bit.ly/2AShzbY>>.
- Janutienė Rūtos, Raudonoji Dalia, *Nuslėpti Dalios Grybauskaitės biografijos puslapiai*, Vilnius : Nataiva, 2013, ISBN 9786099551906.
- Kowalski Marcin, *Drasius Kedys – mściciel, czy cyniczny zbrodniarz? Siostra wspomina brata*, [Dostęp: 1.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2AYT4er>>.
- Kręcisz Wojciech, *Republika Litewska [w:] Ustroje państw współczesnych*, red. Ewa Gdulewicz, Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2002, t. 2, s. 102–134.
- Laurinavičius Česlovas, Lopata Raimundas, Sirutavičius Vladas, *Kritinis požiūris į Lietuvos užsienio politiką : kas pasikeitė nuo Augustino Vol-demaro laikų?*, „Politologija” 2009, nr 2, s. 91–122, ISSN 2310-9173.
- Lėka Aušra, *Ar prezidentė per metus bent kiek pakaitė Lietuva*, „Veidas” 2010, nr 26.
- Lukošaitis Alvidas, *Prezidentas Lietuvos politinėje sistemoje : vietos ir galio paieškos*, „Politologija” 1998, nr 2, s. 38–53, ISSN 2310-9173.
- Pugačiauskas Vykintas, *Lithuania’s semi-Presidential Model : Prospects For The Stability of The Inter-Institutional Relations*, „Lithuanian Political Science Yearbook” 2002, ISSN 1392-9321.

- Park Ausra, *Turns and U-Turns : The Foreign Policy of Lithuanian President Dalia Grybauskaitė*, 16 grudnia 2016, [Dostęp: 2.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2jCuCeB>>.
- Połośński Marek, *Polityka zagraniczna Dalii Grybauskaitė w drugiej kadencji*, 12 lipca 2014, [Dostęp: 2.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2AWUNAJ>>.
- Sidorkiewicz Krzysztof, *Polityczne zaangażowanie mniejszości polskiej na Litwie po wyborach parlamentarnych 2012 roku*, „Polityka i Społeczeństwo” 2014, nr 1 (12), s. 45–50, ISSN 1732-9639.
- Sidorkiewicz Krzysztof, *Wybory do Parlamentu Europejskiego na Litwie w 2014 r. – udział mniejszości polskiej*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2015, nr 3 (25), s. 107–126, ISSN 2082-1212.
- Sirijos Gira Vytautas, *Keturi klausimai būsimam prezidentui apie Lietuvos užsienio politiką*, 1 kwietnia 2009, [Dostęp: 1.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <http://bit.ly/2j4IR9h>.
- Teichmann Eufemia, *Państwa bałtyckie – reakcja na światowy kryzys gospodarczy 2008–2009* [w:] *Państwa bałtyckie i Europy Wschodniej. Reakcja na światowy kryzys gospodarczy i regionalny kryzys gazowy*, red. Krzysztof Falkowski, Eufemia Teichmann, Warszawa : Oficyna Wydawnicza SGH, 2010, s. 15–69.
- Vaščenkaitė Galina, *The Discrepancy of Lithuanian Foreign Policy: “Normative” Deeds for the “Realpolitik” Needs?*, „Lithuanian Foreign Policy Review” 2011, nr 25, s. 33–55, ISSN 1392-5504.
- Venckienė Neringa, *Drąsiau viltis – išgelbėti mergaitę*, Vilnius 2011, ISBN 9786094081538.
- Venckienė Neringa, *Drąsos keliu*, Vilnius 2012, ISBN 978-609-408-330-3.
- Vilpišauskas Ramūnas, *Užsienio politika : principai – tie patys, sprendimai – skirtingi*, 21 maja 2012, [Dostęp: 2.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2j2SKmJ>>.
- Volovoj Vadim, *D. Grybauskaitė ir naujoji Lietuvos užsienio politika*, 17 marca 2009, [Dostęp: 2.09.2017]. Dostępny w World Wide Web: <<http://bit.ly/2zN21ZX>>.
- Zieliński Jacek, *Prezydent Republiki Litewskiej* [w:] *Prezydent w państwach współczesnych*, red. Joachim Osiński, Warszawa : Oficyna Wydawnicza SGH, 2009.